

NOTA DE FUNDAMENTARE
la proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative
(privind costurile expertizei judiciare)

1. Denumirea sau numele autorului și, după caz, a/al participanților la elaborarea proiectului actului normativ
Proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative (privind costurile expertizei judiciare) a fost elaborat de către Ministerul Afacerilor Interne.
2. Condițiile ce au impus elaborarea proiectului actului normativ
2.1. Temeiul legal sau, după caz, sursa proiectului actului normativ
Proiectul are la bază necesitatea armonizării cadrului legal referitor la cheltuielile judiciare suportate în procesul penal/contravențional și asigurarea eficienței procedurale în domeniul expertizelor judiciare.
2.2. Descrierea situației actuale și a problemelor care impun intervenția, inclusiv a cadrului normativ aplicabil și a deficiențelor/lacunelor normative
Organele de urmărire penală, respectiv organele de constatare sunt constituite în cadrul autorităților administrative și instituțiilor din subordinea ministerelor și/sau în cadrul altor autorități publice. Prin urmare, se denotă că în conformitate cu art.35 din Legea nr.98/2012 privind administrarea publică centrală de specialitate, finanțarea și asigurarea tehnico-materială a activității ministerelor și a altor autorități administrative centrale se efectuează din contul mijloacelor prevăzute în legea bugetului de stat pentru anul corespunzător și al mijloacelor provenite din alte surse, conform legislației. Se subliniază că autoritățile administrative din subordinea ministerului (art.14 din Legea nr.98/2012) cât și instituțiile publice de expertiză judiciară sunt finanțate din bugetul de stat (art.74 din Legea nr.68/2016 cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar). Așadar, prin prisma prevederilor Legii finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale nr.181/2014 (art.1) se concluzionează că atât ordonatorul expertizei judiciare cât și instituțiile publice de expertiză judiciară reprezintă entități de drept public finanțate de la bugetele componente ale bugetului public național. În acest context, se consideră irelevant faptul ca autorităților administrative și/sau instituțiilor din subordinea ministerelor și sau altor instituții publice în cadrul cărora sunt create organe de urmărire penală și/sau organe de constatare să le fie alocate din bugetul de stat, surse financiare pentru achitarea expertizelor judiciare, atât timp cât sursele financiare respective se reîntorc în cadrul bugetului public național, care reprezintă aceeași sursă de finanțare pentru toți subiecții de drept interesați. Pe de altă parte, se estimează că redistribuirea surselor financiare direct în bugetul instituțiilor publice de expertiză judiciară ar contribui la o mai bună organizare financiară a acestora în vederea înlăturării problematicei cu care se confruntă, la moment, cum ar fi neachitarea în termen de către ordonator a serviciilor privind efectuarea expertizelor judiciare din lipsa mijloacelor financiare. Or, dificultățile instituțiilor publice de expertiză judiciară în mod direct afectează activitatea organelor de urmărire penală, procuraturilor și instanțelor de judecată care la rândul său, sunt în imposibilitatea exercitării eficiente și prompte a atribuțiilor funcționale. Uneori din lipsa surselor financiare se tergiversează efectuarea expertizelor judiciare de către instituția publică de expertiză judiciară, astfel fiind prejudiciată activitatea procesuală a ofițerului de urmărire penală, agentului constatator, inclusiv se

atentează la drepturile procesuale ale omului prevăzute de legislația procesul penală și contravențională.

La acest compartiment, se denotă că scopul proiectului este de a înlătura procedura birocratică existentă, pusă pe seama ordonatorului expertizei cum ar fi: întocmirea contractelor de prestări a serviciilor de expertiză (conform legislației privind achizițiile publice), scrisorilor de garanție și facturilor fiscale (la moment, persistă factura pe suport de hârtie semnată olograf).

De asemenea, se va exclude situațiile când se aplică tariful dublu pentru efectuarea expertizelor (în regim de urgență, pentru serviciile prestate în afara programului de lucru și în zilele nelucrătoare) sau aplicarea a 15% din suma tarifului contractat pentru restituirea materialelor din vina solicitantului (a se vedea pct. 19-23 din Metodologia de determinare a tarifelor la serviciile prestate de instituțiile publice de expertiză judiciară, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 194/2017).

Comparativ, cu alte instituții de expertiză judiciară, Centrul tehnico-criminalistic și expertize judiciare al Inspectoratului General al Poliției nu aplică tarifele consemnate supra în privința celor mai solicitanți ordonatori (organul de urmărire penală sau agenții constatatori), deoarece atât instituția de expertiză cât și ordonatorul expertizei judiciare se finanțează din același buget. Respectiv proiectul de lege încurajează utilizarea responsabilă a resurselor publice și pune la dispoziție instrumente suficiente pentru adaptarea la realitățile bugetare având ca efect repartizarea corespunzătoare a volumului de lucru între instituțiile de expertiză judiciară, precum și efectuarea expertizelor judiciare într-un termen rezonabil.

Subsecvent, potrivit art.229 alin.(1) din Codul de procedură penală nr.122/2003, cheltuielile de judecată sunt suportate de condamnat sau de persoana în privința căreia urmărirea penală a fost încetată pe temei de nereabilitare ori sunt trecute în contul statului. Așadar, cheltuielile suportate de autoritatea publică din care face parte agentul constator sau ofițerul de urmărire penală nu se restituie înapoi la bugetul autorității respective, pentru a fi reutilizate în același scop, dar sunt trecute direct în bugetul de stat.

Astfel, proiectul de act normativ propune completarea art.227 din Codul de procedură penală, precum și a art.74, 75 din Legea nr.68/2016, în scopul consolidării cadrului normativ privind acoperirea cheltuielilor judiciare și eficientizarea mecanismului de efectuare a expertizelor în procesul penal și contravențional.

În practică, s-a constatat că anumite cheltuieli indispensabile desfășurării urmăririi penale nu sunt menționate expres în reglementările legale privind cheltuielile judiciare. Printre acestea se numără spitalizarea în staționarul de psihiatrie pentru efectuarea expertizei psihiatrice, păstrarea cadavrului în camera frigorifică, după efectuarea expertizei și păstrarea corpurilor delictive și a obiectelor examinate după finalizarea expertizei.

Aceste costuri sunt absolut necesare pentru efectuarea urmăririi penale și, prin natura lor, intră în categoria cheltuielilor judiciare. Cu toate acestea, în lipsa unei mențiuni exprese în Codul de procedură penală, pot apărea neclarități sau dificultăți în decontarea acestor cheltuieli sau în stabilirea responsabilității privind suportarea lor.

Prin urmare, se impune completarea dispozițiilor legale privind cheltuielile judiciare, în sensul includerii exprese a cheltuielilor prenotate. Această completare are rolul de a asigura o claritate legislativă necesară pentru evitarea interpretărilor divergente și pentru garantarea unei justiții eficiente.

Totodată, au fost identificate dificultăți și incertitudini privind bugetarea și decontarea acestor cheltuieli, precum și dificultăți pentru instituțiile implicate în gestionarea logistică a acestor situații.

Proiectul nu reprezintă o schimbare conceptuală a mecanismului de acoperire a costurilor pentru serviciile de expertiză judiciară, or acesta, în prezent, este aplicat de către Centrul tehnico-criminalistic și expertize judiciare al Inspectoratului General al Poliției, iar practica a demonstrat faptul că măsurile administrative sau organizatorice eficiente pot să asigure implementarea mecanismului propus prin proiectul de lege și de către alte instituții de expertiză judiciară.

În acest sens, se propune completarea art.227 din Codul de procedură penală, care va aduce claritate și previzibilitate legislației procesual penale și, totodată va asigura un cadru juridic coerent pentru acoperirea costurilor esențiale actului de justiție, stabilirea responsabilităților în privința suportării cheltuielilor, protejarea drepturilor procesuale ale părților implicate și buna funcționare a instituțiilor judiciare.

Mai mult, completarea art.75 din Legea nr.68/2016 vizează soluționarea unei probleme recurente legate de finanțarea expertizelor judiciare dispuse de organele de urmărire penală.

În prezent, în lipsa unei proceduri clare privind suportarea în prealabil a acestor cheltuieli afectează realizarea la timp a expertizelor. Mecanismul propus permite instituției publice de expertiză judiciară să acopere aceste costuri din bugetul propriu, cu posibilitatea recuperării ulterioare a sumelor conform art.229 din Codul de procedură penală.

Prin aceste intervenții legislative se urmărește asigurarea celerității și continuității procesului penal, eliminarea vidului legislativ privind anumite categorii de cheltuieli judiciare frecvente, crearea unui cadru clar și eficient pentru finanțarea expertizelor judiciare dispuse de organele de urmărire penală, responsabilizarea instituțională în gestionarea fondurilor publice destinate expertizelor judiciare.

3. Obiectivele urmărite și soluțiile propuse

3.1. Principalele prevederi ale proiectului și evidențierea elementelor noi

În atare circumstanțe se consideră judicios amendarea Codului de procedură penală al Republicii Moldova și a Legii nr.68/2016 cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar, după cum urmează:

1. Articolul 227, alineatul (2) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, cu modificările ulterioare, se modifică după cum urmează:

- la punctul 2), cuvintele „și cercetarea corpurilor delictelor” se substituie cu textul „, , cercetarea corpurilor delictelor și a altor obiecte”;

- se completează cu punctul 2²) cu următorul cuprins:
„2²) cheltuite pentru efectuarea expertizei judiciare și pentru alte servicii aferente acesteia;”. Completarea prenotată este necesară pentru a acoperi un vid normativ constatat în practică, referitor la cheltuielile efectuate în cursul urmăririi penale, dar care nu sunt reglementate expres de cadrul legal actual.

2. Legea nr.68/2016 cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar, cu modificările ulterioare, se modifică după cum urmează:

- articolul 74 se completează cu următorul enunț: „Tarifele pentru serviciile prestate de instituțiile publice de expertiză judiciară se aprobă de Guvern.”;

- la articolul 75:

- alineatul (1) va avea următorul cuprins:

- „(1) Expertiza judiciară se efectuează cu condiția ca solicitantul să achite în prealabil costurile acesteia, cu excepția cazurilor indicate la alineatele (3) și (4).”;

- la alineatul (2), după cuvântul „extrajudiciare” se completează cu textul „, , precum și costurile pentru serviciile aferente acestora,”;

- alineatele (3) și (4) vor avea următorul cuprins:

„(3) În cauzele penale, cheltuielile pentru efectuarea expertizei judiciare, inclusiv cheltuielile pentru alte servicii eferente acestora se acoperă din bugetul de stat, prin estimarea cheltuielilor respective în bugetul anual al instituției publice de expertiză judiciară cu excepția cazurilor prevăzute la art.142 alin.(2) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova.

(4) Plata pentru expertiza judiciară dispusă în cauzele contravenționale se acoperă din bugetul de stat, prin estimarea cheltuielilor pentru acestea în bugetul anual al instituției publice de expertiză judiciară, cu excepția cazurilor când părțile, din inițiativă proprie și pe cont propriu solicită efectuarea expertizei.”;

alineatul (8¹) va avea următorul cuprins:

(8¹) Bugetul instituției publice de expertiză destinat pentru efectuarea expertizelor judiciare, inclusiv pentru alte servicii aferente expertizelor judiciare, se planifică în baza serviciilor prestate pe perioada anterioară și a estimărilor pe viitor”.

Modificările propuse vor contribui la desfășurarea fără întârziere a expertizelor judiciare dispuse de organele de urmărire penală.

În lipsa acestui mecanism propus, expertizele pot fi amânate din cauza procedurilor administrative lente sau dificil de implementat.

3.2. Opțiunile alternative analizate și motivele pentru care acestea nu au fost luate în considerare

Nu sunt opțiuni alternative.

4. Analiza impactului de reglementare

4.1. Impactul asupra sectorului public

Nu este aplicabil.

4.2. Impactul financiar și argumentarea costurilor estimative

Referitor la impactul financiar, se denotă că se vor redistribui sumele alocate din bugetul ordonatorilor de expertiză în bugetul instituțiilor publice de expertiză judiciară sau se va efectua rectificări bugetare.

Sumele exacte ce urmează să fie redistribuite sau cele necesare pentru rectificarea bugetară se vor identifica în comun de către autoritățile publice interesate în dependență de momentul intrării în vigoare a legii.

4.3. Impactul asupra sectorului privat

Modificările propuse vor accelera procesul de efectuare a expertizelor judiciare, ceea ce va reduce timpul de soluționare a cauzelor penale și va contribui la respectarea dreptului la un proces echitabil și la un termen rezonabil. Astfel, părțile implicate, inclusiv persoanele fizice și juridice, vor beneficia de o justiție mai rapidă și mai predictibilă, reducându-se incertitudinile generate de întârzierile expertizelor.

De asemenea, clarificarea mecanismului de finanțare a expertizelor va diminua riscul apariției unor dispute legate de suportarea cheltuielilor, sporind transparența și încrederea în sistemul judiciar.

4.4. Impactul social

4.4.1. Impactul asupra datelor cu caracter personal

4.4.2. Impactul asupra echității și egalității de gen

Implementarea modificărilor propuse va contribui la creșterea accesibilității și eficienței actului de justiție, prin reducerea întârzierilor în efectuarea expertizelor judiciare. Astfel, se va asigura o mai bună protecție a drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor implicate în procedurile penale, având un impact pozitiv asupra încrederii sociale în sistemul judiciar.

Modificările propuse nu vor afecta modul de prelucrare sau protecție a datelor cu caracter personal.

Propunerea nu generează diferențe sau tratamente inegale pe criterii de gen.
4.5. Impactul asupra mediului
Nu este aplicabil.
4.6. Alte impacturi și informații relevante
Nu este aplicabil.
5. Compatibilitatea proiectului actului normativ cu legislația UE
5.1. Măsuri normative necesare pentru transpunerea actelor juridice ale UE în legislația națională
Proiectul nu are ca scop armonizarea legislației naționale cu legislația Uniunii Europene.
5.2. Măsuri normative care urmăresc crearea cadrului juridic intern necesar pentru implementarea legislației UE
Proiectul nu are drept scop implementarea legislației Uniunii Europene.
6. Avizarea și consultarea publică a proiectului actului normativ
În conformitate cu art. 20 [etapele principale ale legiferării] din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative, pe pagina web oficială a Ministerului Justiției (la compartimentul Transparența decizională, directoriul Registrul proiectelor de acte normative) a fost publicat anunțul privind inițierea procesului de elaborare a proiectului de lege pentru modificarea unor acte normative (privind costurile expertizei judiciare). Totodată, în scopul respectării prevederilor Legii nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional, același anunț de inițiere se regăsește și pe platforma guvernamentală particip.gov.md.
7. Concluziile expertizelor
Proiectul urmează a fi supus expertizării în cadrul procesului de avizare/expertizare. Concluziile expertizelor urmează a fi incluse în sinteza obiecțiilor și propunerilor/recomandărilor la prezentul proiect.
8. Modul de încorporare a actului în cadrul normativ existent
Proiectul se încadrează în cadrul normativ existent, iar aprobarea acestuia va genera ca consecință necesitatea amendării Metodologiei de determinare a tarifelor la serviciile prestate de instituțiile publice de expertiză judiciară, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 194/2017.
9. Măsurile necesare pentru implementarea prevederilor proiectului actului normativ
Pentru implementare este necesară revizuirea și actualizarea procedurilor interne, instruirea personalului, stabilirea unor mecanisme clare de colaborare și comunicare între instituțiile de expertiză, organele de urmărire penală, organele financiare și alte părți implicate, monitorizarea cheltuielilor și actualizarea normelor.

Ministrul afacerilor interne

Daniella MISAIL-NICHITIN